

IFLA – Manifest o knjižničnoj statistici

Uvod

Nastanak ovoga dokumenta potaknula je tadašnja IFLA-ina predsjednica Claudia Lux, na sastanku Sekcije za knjižničnu statistiku u Montrealu (u kolovozu 2008. godine). Željelo se potaknuti sastavljanje službenog dokumenta o važnosti knjižnične statistike, budući da ona svjedoči o vrijednosti koju knjižnice pružaju korisnicima i društvu u cjelini. Statistički su podaci nezamjenjivi u upravljanju knjižničnim postupcima, ali i više od toga. Kada se prezentiraju donositeljima političkih odluka, stvarateljima knjižnične politike, financijerima ili široj javnosti, statistički podaci mogu utjecati na strateško planiranje, a istovremeno mogu stvoriti i održati povjerenje u knjižnice.

Manifest o knjižničnoj statistici¹

“Knjižnice i informacijske službe služe društvu tako da čuvaju povijest, pospješuju razvoj, omogućuju obrazovanje i istraživački rad te podržavaju međunarodno razumijevanje i opće dobro zajednice”. (Alex Byrne 2005)

Knjižnična statistika: podaci su važni

Kvantitativni i kvalitativni podaci o knjižničnim uslugama, njihovom korištenju i korisnicima nužni su za otkrivanje i potvrdu izvrsne vrijednosti knjižnica.

Budući da informativna vrijednost takve statistike ovisi o njezinom opsegu i brzini prikupljanja, neophodno je sudjelovanje svih knjižnica u zemlji.

Knjižnična je statistika neophodna za učinkovito upravljanje knjižnicama, ali još je važnija za promoviranje knjižničnih službi različitim zainteresiranim sudionicima: stvarateljima knjižnične politike i financijerima, upravi i

¹ Izvornik dostupan na: <http://www.ifla.org/publications/ifla-library-statistics-manifesto>.

djelatnicima knjižnica, stvarnim i mogućim korisnicima, medijima i društvu u cjelini. U slučaju kad je statistika usmjerena prema stvarateljima politike, upravi knjižnice ili financijerima, ona postaje nužna za donošenje odluka o uslugama i budućemu strateškom planiranju.

Knjižnična statistika može otkriti bogatstvo građe, skrivene priče o uspjesima u osiguravanju pristupa značajnim informacijama za različite skupine stanovništva.

Što pokazuje knjižnična statistika

Mjereći *uložena sredstva*² (sredstva koja uključuju prostore i opremu, djelatnike i zbirke), knjižnična je statistika dokaz o zalaganju političke vlasti i tijela nadležnih za knjižnične usluge.

Brojeći *izlazne proizvode*,³ korištenje tradicionalnih i novih elektroničkih zbirki i usluga, knjižnice pokazuju da su njihove usluge primjerene potrebama populacije koju opslužuju. Usporedba uložених sredstava i izlaznih proizvoda pokazuje uspijevaju li knjižnice organizirati svoje službe na učinkovit način.

Podaci o korištenju i prihvaćanju knjižničnih usluga mogu biti pokazatelji *krajnjih učinaka*⁴ knjižnice na populaciju koju opslužuje. Ti će učinci (na pismenost, vještine pretraživanja informacija, uspjeh u obrazovanju ili društvenu uključenost) biti vidljiviji tamo gdje se statističkim podacima pridruže kvalitativni podaci dobiveni istraživanjem korisnika.

Knjižnice su na sebe preuzele nove odgovornosti u promjenjivom informacijskom svijetu; one sad trebaju nove statističke podatke za upravljanje i promociju tih novih zadaća.

Kvaliteta knjižnične statistike

Točni, pouzdani i usporedivi podaci ključni su za vrijednost i korisnost knjižnične statistike. Kvaliteta nacionalne, a na temelju nje i međunarodne, knjižnične statistike ovisi o točnom i pravovremenom slanju podataka svake knjižnice te na pažljivom uređivanju tih podataka da bi se otkrile moguće pogreške i nesporazumi. Važno je koristiti iste definicije i metode prikupljanja podataka ako se želi postići usporedivost rezultata na razini pokrajine ili čitave zemlje.

² input

³ output

⁴ outcomes

Nisu sve knjižnice pod nadležnošću istih tijela. Većina knjižnica nalazi se u nadležnosti određenih organizacija (primjerice sveučilišta, tvrtke) ili su u nadležnosti mjesnih zajednica. Za poslanje, funkcioniranje ili pravnu legislativu knjižnica, mogu biti odgovorne i neke druge organizacije. Zbog toga se različite ustanove i organizacije s različitim ciljevima i zadaćama mogu osjetiti pozvanima da prikupljaju podatke o knjižnicama pod njihovom nadležnošću.

Prikupljanje podataka uvijek će započeti u pojedinačnoj knjižnici, ali cilj treba biti objedinjavanje podataka na područnoj i nacionalnoj razini. Knjižnice stoga moraju surađivati i organizirati se u područnu i nacionalnu mrežu prikupljanja knjižnične statistike s ciljem osiguravanja učinkovitog funkcioniranja nacionalnoga knjižničnog sustava.

Ogledni upitnik

S obzirom na raznolikost u odgovornosti za knjižničnu statistiku, iznimno je važno korištenje jednoobraznog upitnika sa standardiziranom metodologijom i skupom podataka.

Iz tog su razloga IFLA, UNESCO i ISO (Međunarodna organizacija za standardizaciju) napravili ogledni primjerak upitnika za narodne i visokoškolske knjižnice. Na tragu ISO standarda za knjižničnu statistiku, osmišljen je upitnik s ukupno 23 pitanja koja se odnose na tradicionalne i elektroničke knjižnične usluge. Testiranja upitnika u Latinskoj Americi i Karibima dokazala su uporabljivost oglednog upitnika za prikupljanje usporedive knjižnične statistike.

Statistički podaci prikupljeni ovim upitnikom govore o uložnim sredstvima, izlaznim proizvodima te ukazuju na ulogu knjižnice kao mjesta pristupa informacijama, središta okupljanja i komunikacije te mjesta za učenje i istraživački rad. Još se više informacija može dobiti ukoliko se podaci prikupljeni upitnikom kombiniraju s društveno-demografskim podacima (primjerice stupanj pismenosti, obrazovanja, pristupa internetu i sl.) koje prikuplja UNESCO, ali i druge međunarodne organizacije.

Financiranje, zakonodavstvo i mreže

Vladina i druga značajna tijela potiče se da organiziraju i na odgovarajući način financiraju središnje jedinice za prikupljanje nacionalne knjižnične statistike na temelju oglednog upitnika te da pružaju podršku mjesnim i područnim tijelima u prikupljanju iste.

Međunarodna zajednica treba dati podršku knjižnicama i informacijskim službama u prikupljanju i usporedbi jednoobraznih i pouzdanih statističkih podataka o sredstvima i uslugama te tako promicati i podržavati zadaće knjižnica u razvoju pismenosti, informacijske pismenosti, obrazovanja i kulture.

IFLA i UNESCO su spremni pomoći u razvoju nacionalnih sustava knjižnične statistike koji bi trebali osigurati učinkovito upravljanje knjižnicama te priznavanje doprinosa knjižnica društvu znanja.

Da bi se došlo do pouzdanih podataka, na međunarodnoj se razini trebaju razviti novi nastavni moduli posvećeni knjižničnoj statistici. Krajni cilj bi s jedne strane trebao biti da pojedinačne knjižnice statističke podatke koriste za učinkovito upravljanje, a s druge, da se statistički podaci koriste na nacionalnoj i međunarodnoj razini kako bi bio vidljiv doprinos knjižnica učenju i pismenosti te društveno-ekonomskom i kulturnom napretku.

Implementacija Manifesta

Pozivaju se odgovorni na svim razinama, kao i knjižnične zajednice diljem svijeta, da raspačavaju ovaj Manifest te ostvare načela i prijedloge aktivnosti sadržanih u njemu.

Potvrdio IFLA-in Upravni odbor, 9. travnja 2010.

S engleskoga na hrvatski jezik prevela Kornelija Petr Balog